

יום שני

כ"ט באלול, ערב ראש-השנה 10

בקריאת-שמע שעל-המיטה, ביום ראשון בלילה אור ליום שני, אומרים תחנון 11.

אבל בתוך שבעה מותר לו ללכת היום לבית-הכנסת לאמירת הסליחות שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת, וכמו-כן להתפלל עם הציבור 12.

בפיוט "מרובים צרכי עמך", בסליחות נוסח ליטא 13 הנוסח הוא: "ותיטיב לנו הכתיבה והחתימה", וכך תוקן בכת"י באחת מהוצאות קה"ת הראשונות (מעוטף).

בפיוט "שלוש-עשרה מידות" יש כמה וכמה שינויים שתוקנו ב'סליחות' בהוצאות האחרונות (מוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו 14).

את הקטע "אל תבוא במשפט עמנו" אומרים החזן והקהל פסוק בפסוק.

את הפסוקים "אל תבוא", "והוא ישפט" נפוץ לאומרים יחד כפסוק אחד 15.

בסליחות אומרים תחנון (=וידוי) אפילו לאחר עלות-השחר, אבל לא בתפילה 3.

היום אין תוקעים בשופר 16, ומי שלא הספיק להתלמד, יעשה זאת בחדר סגור 17.

אחרי התפילה 18 אומרים 'סדר התרת נדרים' 19, במניין עשרה אנשים כשרים 20 (ולכל הפחות צריך שיהיו לפניו שלושה) 21. יש לעשות היום פרובול (בנוסח כבתחילת השנה), על-כל-פנים עבור החובות שנוספו במשך השנה 22.

* עורכים מגבית ומחלקים 'צורכי החג' לראש-השנה ולכל חגי תשרי לזקוקים לזה (בדומה ל"מעות חטים" קודם חג-הפסח) 23.

* נוהגים לכתוב פ"נ (הנשואים – כמובן בחגירת אבנט) עבורו ועבור בני-ביתו לבקשת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה. להניחו בין דפי מאמר, קונטרס וכו' של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, ולשלחו (אם באפשרי – בו ביום) על-מנת לקראותו על הציון שלו 24.

נוהגים להשתטח על קברי צדיקים 25, והנמצאים בקירוב מקום משתטחים על ציון כ"ק אדמו"ר מהור"י צ"ע 4 וכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו.

אין מבשלים לראש-השנה תבשילים שטעמם חמוץ או מר 26. אין נמנעים ממאכלים חריפים, כמו 'חזרת'. ניתן להטעים תבשילים במעט חומץ או לימון, ובלבד שלא יהיה טעמם העיקרי חמוץ או מר 27. משתדלים לבשל מאכלים מתוקים ושמנים, לסימן טוב 28.

מסתפרים 29, וטובלים 30 במקווה טהרה לכבוד החג.

* כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע נהג לקבל על עצמו הידור נוסף לפני כל ראש-השנה 31.

וכהוראה כללית נאמר: "בכל ראש-השנה צריך כל אחד לקבל על עצמו זהירות יתרה [הידור] במצוות עשה, וזהירות בסייג של לא-תעשה, וזהירות יתרה בהנהגה טובה" 32.

משעה אחת קודם תפילת המנחה 33 עד תפילת ערבית במוצאי ראש-השנה, ישקוד כל אחד ואחד באמירת תהילים לילה ויום⁴.

הנוהגים לתת צדקה בכל יום, יתנו היום גם עבור שני ימי ראש-השנה³⁴.

לפנות ערב לובשים בגדים נאים וחשובים, ויודעים שהקב"ה עושה לנו נס לשפטנו במידת הרחמים³⁵.

אין לובשים ה'קיטל', גם לא הש"ץ והתוקע³⁶, אלא ביום-הכיפורים⁴.

יש להשאיר 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות מחר.

זמן הדלקת נרות לכתחילה – זמן מסוים לפני השקיעה, כנהוג בערב שבת-קודש.

הברכות בהדלקת הנרות (אחרי ההדלקה): "להדליק נר של יום הזיכרון"³⁷, ו'שהחיינו'⁴.

גבר המדליק, לא יברך³⁸ 'שהחיינו'.

יום שלישי,

א' בתשרי ה'תשס"ט – א' של ראש-השנה

ליל א' דראש-השנה:

עיקר עבודת ראש-השנה הוא בקבלת עול מלכות שמים, ולכן עבודת היום גם בגדולים ובעלי צורה – [היא] בעבודה הנראית כמו פשוטה: באמירת תהילים כל הזמן, ולמעט בשינה בשני לילות אלו ככל האפשר, ולהיזהר מדברים בטלים עד קצה האחרון גם משיחות איזה שיהיו (כהעבד אשר אין לו זמן אף רגע לשבות ממלאכת אדונו, או כבן הטרוד בשמחת קבלת פני אביו).

לפני תפילת ערבית אומרים תהילים. בשנים מסוימות, לאחר אמירת תהילים זו, החל כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לנגן "אבינו מלכנו".

מנהג ותיקין, שגם אלו שמעשנים כל השנה ומעשנים גם ביום-טוב – לא יעשנו בראש-השנה, גם לא בצינעה, וכלשון כ"ק אדמו"ר מהור"י צ: "וראוי הדבר אשר הבני-תורה ייזהרו בזה, וישפיעו גם על מכירהם".

ערבית:

ש"ץ קבוע ימשיך בתפקידו גם אם הוא בשנת האבלות (רח"ל).

אין כופלים 'לעילא' בקדישים של עשרת ימי תשובה (אלא בתפילת נעילה).

בסיום תפילת שמונה-עשרה אומרים 'עושה השלום' במרומיו, וכן בסיום הקדיש.

אחרי שמונה-עשרה: לדוד מזמור, קדיש-תתקבל. עלינו.

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב אמר, שהכוונה באמירת 'לדוד מזמור' היא כלי להשפעות גשמיות על כל השנה. לאחר אמירת המזמור על-ידי כל הקהל, מסיים הש"ץ בקול את הפסוקים האחרונים ("שאו שערים ראשיכם, והינשאו..."), ואין אומרים פסוק בפסוק חזן וקהל.

כל אחד ואחד אומר לחברו: 'לשנה טובה תכתב ותיחתם', בלשון יחיד דווקא. דהיינו, גם לאנשים נכבדים שנוהגים לפנות אליהם בלשון רבים.

קידוש – מי שבירך 'שהחיינו' בהדלקת הנרות לא יברכנה שוב בקידוש.

"מצווה לאכול ולשתות ולשמוח בראש-השנה. אמנם לא יאכלו כל שובעם, למען לא יקילו ראשם ויתהא'ראת ה' על פניהם".

בכל סעודות ראש-השנה טובלים פרוסת המוציא בדבש, אבל מניחים מלח על השולחן.

בהתוועדויות דראש-השנה היה הרב' טובל חתיכה אחת בדבש, ושלאחריה במלח.

טבילת פרוסת 'המוציא' בדבש, וכן טבילת התפוח בדבש – שלוש פעמים.

בתחילת הסעודה של לילה זה, לאחר הטעימה³⁹ מפרוסת המוציא, אוכלים תפוח מתוק בדבש – הרב' נהג כך: חותך חתיכה אחת, נוטלה בימינו⁴⁰, וטובלה שלוש פעמים בדבש, מברך עליה 'בורא פרי העץ', ואחר הברכה קודם האכילה⁴¹ אומר: "הי-רצון מלפניך (ללא התיבות 'ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו) שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה".

גם אם יש על השולחן תמרים או רימונים, שהם משבעת המינים, הורה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לברך 'בורא פרי העץ' על התפוח דווקא.

ההנהגה בפועל וההוראה לרבים – לכוון בברכת 'העץ' לפטור גם את רסק התפוחים שאוכלים בקינוח הסעודה⁴².

בהמשך לזה, "אוכלים רימון⁴³ וראש איל⁴⁴ (למעשה – רבים נוהגים בראש דג. וצריך לבדקו בעוד-מועד מתולעים), אבל אין אומרים 'הי רצון' כי אם על התפוח" (יש לשים לב שאכילת הרימון היא בלילה הראשון, ולכן אין להשתמש בו ל'פרי חדש' בלילה השני, אלא להשיג פרי אחר).

מי ששכח לומר 'יעלה ויבוא' בברכת המזון, ונזכר קודם שהתחיל 'הטוב והמטיב' – אומר "ברוך... אשר נתן ימים טובים... את יום הזיכרון הזה, ברוך... מקדש ישראל ויום הזיכרון. בלילי ראש-השנה אם התחיל ברכת 'הטוב והמטיב', ואפילו תיבת 'ברוך' בלבד – חוזר לראש⁴⁵.

לפני 'הרחמן' של ראש-השנה אומרים 'הרחמן' של יום-טוב.

בברכת-המזון דראש-השנה, כשהיה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו המזמן, היה אומר: "הרחמן הוא יחדש עלינו וכו'" בקול-רם, וענו אחריו אמן.

בסוף ברכת-המזון, אומרים "עושה שלום..." (ולא "השלום").

יום א' דראש-השנה:

בימי ראש-השנה טובלים במקווה-טהרה בשחרית קודם התפילה, וכן בכל שבת ויום-טוב.

שחרית. הבריאים אינם טועמים מאומה עד אחר התקיעות וסיום התפילה⁴⁶.

כ"ק אדמו"ר מהור"צ היה מצווה לתוקע 47 ללמוד בימי ראש-השנה בבוקר את המאמר "להבין ענין תקיעת שופר" הנדפס ב'סידור עם דא"ח' (רמד, ג), ובמחזור הוצאת קה"ת אה"ק תשס"ה. והוסיף הרב: מובן מעצמו, שזהו נוסף על חיוב ידיעת הלכות שופר כמבואר בפוסקים.

מנהג-ישראל-תורה, לעשות מאמצים גדולים ביותר, שכל ילד יהיה בימי ראש-השנה משך זמן בבית-הכנסת, וישתתף – בהתאם לגילו – בתפילות וברכות, ישמע תקיעת שופר, יענה "אמן", ו"אמן, יהא שמיה רבא".

"כל מי שמכוון בעת התחלת 'אדון עולם', כתב ר' יהודה חסיד ורב האי גאון ורב שרירא גאון: ערב אני בדבר, שתפילתו נשמעת, ואין שטן מקטרג על תפילתו, ואין לו שטן ופגע - רע בראש-השנה ויום-הכיפורים בתפילתו, ואויביו נופלין לפניו".

לאמירת 'המלך' ניגש ש"ץ אחר, והוא ה'בעל שחרית'. הש"ץ פותח בנעימה המקובלת, מסיימה בקריאת 'המלך' בקול רם, וממשיך מיד "יושב..." בנעימה, והקהל אינו קורא 'המלך' בקול רם, לא עם הש"ץ ולא אחריו (אבל כל אחד אומר לעצמו את כל הנוסח).

אין נוהגים כמנהג העולם לפתוח את הארון לאמירת "שיר המעלות ממעמקים" בראש-השנה ובעשרת-ימי-תשובה, או לאומרו פסוק בפסוק, חזן וקהל.

"ברוך... הבוחר בעמו ישראל באהבה" מסיים הש"ץ בלחש, וכן בכל ימות השנה, כמובן, ומאידך "ברוך... גאל ישראל" מסיים הש"ץ בקול רגיל, וכן בשאר ימות השנה.

בחזרת הש"ץ, כשמגיע הש"ץ ל"וכתוב" ול"ובספר", הציבור אומרם בקול רם ולאחר מכן אומרם הש"ץ, אבל לא ב"זכרנו" וב"מי כמוך".

בחזרת הש"ץ בשחרית, אחרי פיוט "אתה הוא אלוקינו... וקדוש", סוגרים הארון, ואומרים כל הבתים של "תעיר ותריע...", וכל הא"ב של פיוט "אדר והוד". אחרי חרוז "כל יושבי תבל" האחרון, אומרים "ישפוט תבל... והוא באחד", פותחין הארון, וממשיכים "ה' מלך".

עד כמה שזוכרים, תמיד עמד הרב בפיוט 'לא-ל עורך-דין'.

היו שנים שהרב היה מתרומם משיבתו בסיומי ברכות בחזרת הש"ץ, ומתרומם מסמיכתו על ה'עמוד' באמירת 'וכתוב', 'ובספר'. אך בשנים אחרות היה יושב גם בסיומי ברכות.

בבית-חינו לא נהגו לעשות הפסקה לפני קריאת התורה.

לאחר חזרת הש"ץ אומרים "אבינו מלכנו" החזן והקהל כולם כאחד, מתחילה ועד סוף.

מנגנים ב"אבינו מלכנו, אין לנו מלך..."

ב'לוח התיקון' לסידור תורה-אור (תש"א) נכתב שצריך לומר "זכויות", וכן נתקן בסידורים ובמחזורים החדשים.

אם יש ברית-מילה בבית-הכנסת, מלים לפני התקיעות.

בפתיחת הארון להוצאת ספר-תורה אומרים שלוש פעמים "ג מידות, ואחר כך "ריבונו של עולם", "יהיו

לרצון", ופסוק "ואני תפילתי" – פעם אחת בלבד, ככתוב במחזור השלם.

בתפילת שחרית דשני ימי ראש-השנה קוראים בתורה (חוץ מן המפטיר), בניגון המיוחד לימים הנוראים, וכן גם באמירת 'ועזור', קריאת העולים לתורה, ברכות התורה, וימי שבירך'.

בנוסח 'מי שבירך' אומרים: "בעבור שעלה לתורה ... ולכבוד יום הדין... בזה יום הדין..." 48.

סדר התקיעות:

אין נוהגים שגדול העדה אומר דברי כיבושין לפני תקיעת שופר.

בעל-תוקע קבוע ימשיך בתפקידו גם אם הוא בשנת האבלות (רח"ל).

לאחר הכנה להתעוררות לתקיעות – בהכנה רבה כל חד לפום שיעורא דיליה, שהיא הכנה רבה לעבודת ה' במשך כל השנה – ואמירת ז' פעמים למנצח, פסוקי 'קר"ע שט"ן' 49, עלה אלוקים, יהי-רצון (שאומרו רק הבעל-תוקע [לעצמו]), התוקע מברך "לשמוע קול שופר", ו'שהחיינו'. השופר מכוסה (ורק פיו גלוי) גם בשעת הברכות, עד התקיעות, אך לא בתקיעות עצמן.

יכוון המברך להוציא את השומעים ידי חובתם בברכות ובתקיעות, וגם השומעים יכוונו לצאת ידי חובתם, ולא יענו "ברוך הוא וברוך שמו" 50.

אין להפסיק גם אחר התקיעות, עד גמר התקיעות דמעומד, רק מעניין התקיעות והתפילות, ואם הפסיק (אחר התחלת התקיעות) אינו צריך לחזור ולברך.

המקריא – מורה באצבעו בסידור, אבל אינו מקריא בדיבור 4. התוקע מאריך בתקיעתו עד שמסיר המקריא אצבעו.

גם השומע אסור לו להפסיק בין הברכות להתקיעות, ואם הפסיק שלא מעניין התקיעות חוזר ומברך.

תוקע תשר"ת שלוש פעמים, תש"ת שלוש פעמים, תר"ת שלוש פעמים. בשברים תוקעים שלושה קולות ומחצה (יש אומרים שהרבי תקע כך: טו-או-טו, או-טו, או-טו, טו). כל שבר – נמשך שלושה כוחות דווקא. בתרועה – מרבין בטרומיטין. בתקיעות מיושב – שברים-תרועה בנשימה אחת, בהפסק משהו ביניהם. ואילו בתקיעות מעומד בשתי נשימות – בהפסק נשימה ביניהם 51.

בסידור אדמוה"ז נאמר, שבין תשר"ת לתש"ת ובין תש"ת לתר"ת יתוודה (התוקע) בלחש 52.

אחרי התקיעות אומרים – גם הקהל – "ובכן, יהי רצון מלפניך..."

"על-פי הנהגות הקבלה, הנה אחר התקיעות צריך הבעל תוקע לילך למקומו, לשבת ולשאת פניו אל העם, והם יסתכלו בו" 53.

האומר את הפסוקים קודם התקיעות מגן גם-כן את שלושת הפסוקים שלאחר התקיעות: "אשרי העם", "בשמך יגילון", "כי תפארת" [והקהל עונה אחריו פסוק בפסוק]. ואחר-כך אומר כל הקהל יחדיו: "אשרי יושבי ביתך". יהללו.

תפילת מוסף:

הש"ץ של מוסף אומר (רק הוא ולא הקהל): "הנני העני..." ו"ידעתי ה'..." 54 (הפסוקים – בקול רם). חצי קדיש. תפילת מוסף.

מכנים מגבות וכדומה להפסיק בין פני המשתחוים ב'עלינו' לבין הקרקע.

תוקעים הן בלחש והן בחזרת הש"ץ. בתפילת לחש, כשמגיעים המתפללים לסיום הברכות ששם יש לתקוע, הש"ץ או התוקע טופח בידו על השולחן כדי לסמן לציבור שעומדים לתקוע. למנהגו, אין מקרין כלל בתקיעות מעומד, לא בלחש, לא בחזרת הש"ץ, ולא בתקיעות שאחר-כך.

המתפלל מוסף ביחידות אינו תוקע בברכות מוסף. ואפילו אם יש מי שיתקע לו, אינו מפסיק לשמוע את התקיעות, שלא תיקנו זאת אלא בציבור.

בסוף הפיוט "אופד מאז" צ"ל: "להעביר ב־שבט". בפיוט "נעלה שופר" בסופו, צ"ל "תִּחַזַּק מִגֵּן". בפיוט "אם לא למענו", צ"ל "למענו", "נִכְעַס".

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה עומד באמירת "ונתנה תוקף" 55.

הש"ץ והקהל 56 כורעים ב'עלינו', ככתוב במחזור.

מנהג הרבי: ל'עלינו' עמד וכרע עם הש"ץ (לא רקק ב'להבל ולריק'). לנפילת כורעים אין נופלים על היד, אלא נוגעים בראש בקרקע, אצבעות הידיים קפוצות והבוהן אינה כפופה לתוכן. אין נוהגים לפרוש מטפחת וכדומה על רצפת קרשים.

אסור לש"ץ לעקור ממקומו בעת התפילה, ולכן יעמוד קצת רחוק מן התיבה כדי שיוכל לכרוע ולהשתחוות, והעומדים לידו עוזרים לו לקום.

פסוקי "אתה הראת" אומר הקהל (בלבד) בשעה שהש"ץ מסיים "הוא אלוקינו אין עוד", ולכן על הש"ץ להאריך מעט בזה כדי שיספיק הציבור לומר את כל הפסוקים [וכיוון ש'עלינו' הוא חלק מהתפילה, על הש"ץ לאומרו כולו בקול], ולא למחר ולהתחיל מיד "אוחילה לא-ל".

נשיאת כפיים בראש-השנה 57 – כבכל יום-טוב, ואין אומרים "ותערב".

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב היה לומד כל שיעוריו הקבועים (גם בנגלה) גם בראש-השנה וביום-הכיפורים 58.

אחרי התפילה ואמירת תהילים תוקעים שלושים קולות כדי לערבב את השטן 59. ותקיעות אלה אינן לעיכובא, שהרי כבר יצאו ידי חובתם.

"מותר לומר לקטן שיתקע כדי שיתלמד, בין שהגיע לחינוך בין שלא הגיע לחינוך, ומותר לו לתקוע כל היום... לפי שמצווה על הגדולים ללמד את הקטנים ולחנכם במצוות".

התוקע בעבור נשים לא יברך להן, אלא יברכו הן לעצמן.

במשך ימי ראש-השנה, משתדלים (על-פי הוראת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו) לזכות רבים מאחינו בני-ישראל בשמיעת קול שופר, דהיינו לברך ולתקוע להם סדר התקיעות דמיושב כהלכתו, ובמיוחד חיילים ושוטרים, והנמצאים במושבי-זקנים, בתי-רפואה ובתי-הסוהר.

קידוש. "תקעו... לאלוקי יעקב", סברי מרנן, וברכת הגפן (בלבד).

סעודת היום. השוכח 'עלה ויבוא' בברכת המזון ביום ראש-השנה, אם נזכר קודם שהתחיל תיבת 'ברוך' של 'הטוב והמיטיב', יאמר את הברכה המיוחדת כנוסח שבסידור. ואם נזכר אחר שאמר תיבה זו, אינו חוזר.

נוהגים שלא לישון בראש-השנה ביום, והיושב בטל הרי זה כישן.

אסור להכין מהיום למחרת. הנחלב והנולד היום אסור עד מוצאי החג.

תפילת מנחה.

תשליך:

אחר תפילת מנחה, לפני השקיעה, הולכים מחוץ לעיר אל באר המים או מעין 61, ואומרים 'סדר תשליך', ואחר כך מנערים שולי הטלית קטן. אם כבר שקעה החמה, ניתן לומר תשליך עד הלילה. מי שלא הלך לתשליך בראש-השנה, יכול ללכת ב"ג מידות'.

יום רביעי,

ב' בתשרי – ב' של ראש-השנה

ליל ב' דראש-השנה:

ערבית. לפני תפילת ערבית אומרים תהילים.

זמן הדלקת נרות הערב – רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, מאש הדלוקה לפני ראש-השנה. מברכים (לאחר ההדלקה): "להדליק נר של יום הזיכרון", ו'שהחיינו'.

בעת הדלקת הנרות נוהגים להניח לפני המברכת פרי חדש ובעת ברכת 'שהחיינו' מסתכלת בו, ותדליק את הנרות סמוך לקידוש ממש. אם היא לובשת לראשונה בגד חדש, אינה צריכה פרי חדש ואז יכולה להפסיק בין הדלקת הנרות לבין הקידוש. ואם אין לה פרי או בגד חדשים – בכל זאת תברך 'שהחיינו'.

נוהגים להניח פרי חדש לפני המקדש ובעת ברכת 'שהחיינו' מסתכל בפרי חדש, או שלובש בגד חדש, ואם אין לו – מכל-מקום יברך 'שהחיינו'.

את הפרי החדש אוכלים קודם נטילת ידיים לסעודה. בלויבאוויטש נהגו, וכן הקפידו רבותינו נשיאינו, לאכול כזית ולברך ברכה אחרונה (רק על הפרי ולא על היין).

דברים הנאכלים לסימן טוב, הם רק בלילה הראשון 62.

יום ב' דראש-השנה:

טבילה במקווה. אין טועמים קודם התקיעות. התוקע ילמד את המאמר (כנ"ל אתמול).

תפילת שחרית. בחזרת הש"ץ בשחרית, אחרי פיוט "אתה הוא אלוקינו", אומרים "תעיר ותריע" "מלך ממלט", "מלך זכור... נורא וקדוש". "שמו מפארים... שומרי... שפרו... שבטי... שבותנו... שבח מגדול... כל יושבי... קדוש". "אדר והוד (כל החרוזים בסדר הא"ב)... הללוהו בתקע שופר, כל יושבי... קדוש". "אדון אם

מעשים... הן לא יאמין... קדוש", וממשיכים "ובכן ויהי בישורון מלך", מלך עליון... 63.

רבותינו נשיאינו נהגו להזכיר נשמות בלחש ביום השני 64, אחר קריאת התורה לפני התקיעות.

סדר תקיעות, תפילת מוסף, סיום התפילה, קידוש וסעודת יום-טוב – כדאיתמול.

תפילת מנחה.

סיום החג:

לשון כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "ואני בהצעת, אשר גם כל אחד ואחד ינהוג כן, לחבר שעות דראש-השנה והתחלת מוצאי ראש-השנה בלימוד החסידות, ובשביל אשר סללו לנו נשיאינו – יומשך גם לנו בכל ענייני אור החסידות עד למטה מטה 4. כ"ק אדמו"ר בעצמו (החל משנת תשי"ב) נטל ידיו לסעודה הוא והקהל בכל ראש-השנה לעת ערב, במשך ההתוועדות הורה לנגן ניגונים מכל הנשיאים, ואמר מאמר דא"ח נוסף לשיחות וכו', ובו הזכיר מדברי כל הנשיאים (והחל משנת תשד"מ גם מדברי האריז"ל) 65.

מוצאי החג:

* "ידוע אשר בלילה – החל מצאת-הכוכבים עד אחרי חצות לילה – אין אומרים תהילים (ובכלל זה – שיעור תהילים החודשי)... לבד מראש-השנה, עשרת-ימי-תשובה, יום-הכיפורים והושענא-רבה" 66.

* סעודות: ישנו מאמר של אדמו"ר הזקן: "להבין עניין אכילת הדבש עם המוציא בראש-השנה עד אחר הושענא רבא, והעיר על זה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "צריך עיון אם הכוונה רק לסעודות שבת ויום-טוב... וסעודות ערב יום-הכיפורים ומוצאי יום-הכיפורים, או גם בימי השבוע".

* בקריאת-שמע על המיטה הערב, לכאורה יש לומר תחנון גם לפני חצות הלילה 67.

* לעניין עריכת נישואין בעשרת ימי תשובה, הנה בזמנו הזכיר ועורר הרבי לקיים "מנהג-ישראל שאין נושאין נשים בעשרת ימי תשובה" 68, אבל לאחר שזירז הרבי לקיים נישואין "בהקדם הכי אפשר" 69, גם בתאריכים שלא נהגו אצלנו, מסתבר שאין מקום להקפיד על זה.

* בעניין סיוע לצורכי החגים – אף-על-פי שנתנו כבר לכבוד ראש-השנה, יש לבדוק שוב לאחריו, שמא כעת (לאחר שנתעלה בראש-השנה) עומד יהודי – בדרגתו עתה – במצב של "אין נכון לו", ולהשלים את כל החסר לו לצורכי החגים בימים הבאים.

* בעשרת-ימי-תשובה אין אומרים סליחות, מלבד בצום גדליה שהוא תענית-ציבור 70.

יום חמישי

ג' בתשרי – צום גדליה

עלות השחר באזור המרכז – 4:31.

בתפילת שחרית אומר הש"ץ "עננו" בברכה בפני עצמה, בין ברכת "גואל ישראל" ל"רפאנו", גם אם התפללו רק שלושה מתענים. אם אין כנ"ל – אומר הש"ץ "עננו" בתוך ברכת "שומע תפילה".

מי שאינו מתענה אינו נעשה ש"ץ, ואם נעשה ש"ץ אומר "עננו" בברכת "שומע תפילה" כיחיד בתפילת

מנחה.

אומרים תחנון, נפילת-אפיים, 'והוא רחום' עד (לפני) 'שומר ישראל'. אחר-כך – אמירת סליחות. מתחילים "דרשו ה' בהימצאו" 71, ומדלגים 'אשמנו' ו'ויאמר דוד אל גד'. בפיט 'הורית' נהג הרבי לחזור את כל ה'פזמון' בין כל בית ובית, וכמובן גם בסיום הפיט.

לאחר סיום הסליחות אומרים 'שומר ישראל', 'מתרצה ברחמים', 'אבינו מלכנו' הארוך (ואומרים בו 'חדש עלינו' 'כתבנו', כבכל עשי"ת), 'ואנחנו לא נדע', וחצי קדיש.

בכל עשרת ימי תשובה אומרים 'אבינו מלכנו' הארוך בשחרית ובמנחה אחר נפילת אפים, קודם 'ואנחנו לא נדע'.

מוציאים ספר-תורה וקוראים "ויחל משה" לשלושה קרואים, גם אם יש רק שלושה מתענים 72.

מי שאינו מתענה לא יקראוהו לתורה. ואם קראוהו לתורה וצר לו להודיע שאינו מתענה מפני חילול השם – יעלה.

את הפסוקים "שוב מחרון אפך", "ה' ה' אל רחום", "וסלחת לעווננו" – אומר הציבור בקול רם ואחריהם אומרם הקורא בתורה. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, כשעלה לתורה, התחיל לאומרם עם הציבור, וסיימם עם הבעל-קורא.

פרשת היום בתנ"ך – מלכים-ב כה,כב-כו. ירמיה מ,ז עד ס"פ מא.

צדקה:

בימי התעניות נוהגים לתת לצדקה לפני תפילת מנחה 'אגרא דתעניתא', ויש נותנים לפי עלות הסעודות שהיו אוכלים היום.

תפילת מנחה:

בתפילת מנחה מוציאים ספר-תורה וקוראים "ויחל" כבתפילת שחרית, והשלישי הוא המפטיר. אין אומרים חצי קדיש אחר קריאת התורה. מגביהים וגוללים את ספר-התורה.

הפטרה: "דרשו ה' בהימצאו" (ישעיה נה,ו – נו,ח). לאחר אמירת ההפטרה אומר שלוש ברכות עד מגן דוד. יהללו, חצי קדיש, שמונה עשרה, ואומרים עגנו בברכת "שומע תפילה", והש"ץ כבתפילת שחרית.

אחרי חזרת הש"ץ – תחנון, אבינו מלכנו הארוך, קדיש תתקבל, לדוד ה' אורי, עלינו, קדיש יתום, אל תירא, אך צדיקים.

הרבי חידש את המנהג הישן (שמקורו במשנה) לומר "דברי כיבושין" אחרי מנחה דתענית-ציבור: "כדאי לעורר על המנהג הנ"ל, שבמקומות שאפשר לפעול זאת, יאמרו אחרי מנחה (כמה מילים, לכל הפחות) 'דברי כיבושין', או מזמור תהלים המתאים לעניינים אלו, ובמקומות שמצד טירחא דציבורא [או מצד ביטול מלאכה, וכיוצא-בזה] אי אפשר לפעול זאת – על-כל פנים ירהרו במחשבה עניין של 'דברי כיבושין', ומאחר ש'רחמנא ליבא בעי' – ובפרט עניינים הקשורים בתשובה, ש'עיקר התשובה בלב' – הרי 'מחשבה טובה, הקדוש-ברוך-הוא מצרפה למעשה'" 73.

סיום התענית (צאת הכוכבים) באזור תל-אביב: בשעה 6:50.

יום שישי, ד' בתשרי

לפי הנהגת רבותינו נשיאי חב"ד, מעבירים את הסדרה שמו"ת אור ליום שישי פרשה או שתיים (דהיינו עד 'שני' או 'שלישי'), ובערב-שבת אחר חצות מתחילים שוב מההתחלה ומעבירים את כל הסדרה עם ההפטרה. בשבת בבוקר לפני התפילה מעבירים שוב מ'שביעי' עד גמירא 74.

מנהג-בית-הרב להדליק לשבת תשובה 'תשובה ליכט' (= 'נר תשובה') 75. נר זה היו קולעים מפתילות, פתילה לכל אחד ואחד מבני הבית 76. דייקו לעשותם משעווה. כשהתקינו את הפתילות בנר, היו קוראים בשם מי שבעבורו מכינים את הפתילה 77.

הרבי אמר: "מנהג חב"ד להדליק שלושה נרות-תשובה" 78.

(1) ספר-המנהגים עמ' 30.

(2) לבוש ר"ס תכא. מטה-אפרים סי' תקפ"א סעיף מז.

(3) לוח כולל-חב"ד.

(4) ספר-המנהגים (מנהגי ר"ה).

(5) 'התוועדיות' תש"נ ח"ד עמ' 299.

(6) 'התוועדיות' תשמ"ח ח"ד עמ' 376.

(7) סה"ש תשמ"ט ח"א עמ' 222 ובהערות.

(8) ראה בלוח בגיליון תשל"ח, שהמנהג הישן, שאותו הזכיר הרבי בשנת תשמ"א, היה לומר את המשנה שלפני הפרק ואת הברייתא שלאחריו רק פעם אחת.

(9) לוח כולל-חב"ד, משו"ע אדמוה"ז סי' רצה ס"ג.

(10) כנראה שהרבי לא התענה בער"ה - 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' מח, עיי"ש.

(11) סידור אדמוה"ז, לפני 'למנצח'. יענך' (מאחר שאינו נוהג כיו"ט מיום שלפניו, אלא מעלות-השחר, כיוון שאומרים הרבה סליחות באשמורת, שלא כשאר עיו"ט, ואף לא כערב יו"כ – ראה שו"ע אדמוה"ז סי' תר"ד ס"ד-ה).

(12) מטה-אפרים סי' תקפא סכ"ב.

(13) תח"י סליחות 'קודש הילולים' הוצאת לוי-אפשטיין, ירושלים תשכ"ה. וייתכן שאצלנו נעתק מתפילת נעילה, ששם מבקשים רק חתימה, ולא שמו לב לתקן, גם לא בהוצאה החדשה דארה"ק.

(14) התיקונים בפנים בפיוט 'שלוש עשרה מידות' הם בכמה שינויים מהנסמן ב'ליקוט טעמים ומקורות', וכנראה הוגה שוב. ושמעתי שלראשונה נדפס פיוט 'ג' מידות מתוקן בשיליה תשכ"ד בדף בודד (הוצאה קודמת של הסליחות היתה שנה לפני-כן, בשיליה תשכ"ג).

(15) כיו"ב, לפי מנהגי אשכנז אחרים אומרים בקטע "שמע קולנו" את הפסוקים "אמרנו האזינה" ו"היו לרצון" כפסוק אחד (כמדומני שהש"ץ אינו אומר את הפסוק השני בקול), וצ"ב מה הטעם לכ"ז.

(16) לוח כולל-חב"ד, מרמ"א תקפ"א ס"ג.

(17) השלמה לשו"ע אדמוה"ז סו"ס תקפא, במהדורה הישנה עמ' 1364.

(18) לוח כולל-חב"ד, ובסידור אדמוה"ז: 'קודם חצות'.

(19) בנוסח התרת נדרים, תיבת "בכולהון (אני מתחרט)" נמשך לפניו - כן אמר הרבי, וידיאו ער"ה תשמ"ט (וכן הוא בסידור 'בית יעקב'. מאידך בסידור אוצר התפילות, וכן בסידור יעב"ץ הוצאת 'אשכול' נמשך לאחריו).

בסידורינו מנוקד: "ולא יעשה שום רושם כלל" הש' בקמץ. ואולי הוא טה"ד.

(20) בסידור הלשון "וטוב שיהיה עדה שלמה", ובספר-המנהגים ובלוח כולל-חב"ד – "ובעשרה". כנראה, לא הקפיד הרבי שהמתיר יהא מי שהותר לו כבר ('כפר חב"ד', גיליון 779 עמ' 138).

(21) ראה אלף-המגן למטה-אפרים סי' תקפ"א ס"ק קא.

מדינא, קטן 'מופלא סמוך לאיש' אינו מצטרף למתירים, אבל מבקש התרה (ראה הלכות והליכות בר-מצווה פ"א סי"ד. חנוך לנער ס"פ לג). וב'אוצר' עמ' לט כתב שאין נוהגים בזה.

במטה-אפרים שם סוס"ב כתב שלא יאמרו כמה מבקשי התרה ביחד, אלא בשעת הדחק.

לענין נשים, לפי הנפסק בשו"ע (יו"ד רלד סנ"ו-נז) הבעל נעשה שליח לשאול על נדרי אשתו, אך אינו מצטרף להמתירים, ולכאורה יכול לומר הנוסח גם בשמה (אך לאחרים, אף לבתו, לא ניתן להתיר ע"י שליח – שם סי' רכח סט"ז. וע' פת"ש שם ס"ק ט לענין בקשת התרה בכתב), אך לא ידוע שנהגו בזה. ולענין מודעה על לעתיד – לכאורה די להן ב'כל נדרי'.

(22) ראה תו"מ ח"ו עמ' 189, וחכ"ו עמ' 243. 'אוצר' עמ' מא. בלקוטי שיחות כרך כד עמ' 316, עודד הרבי רבנים וכו' לערוך ולהפיץ שטר פרוזבול, שיחתמו עליו ובכך ימסרו להם (בפירוט שמות חברי הבי"ד) את החובות [וזה מהני גם לפי מנהג הספרדים]. ועליהם להקנות עוד היום קרקע לכל לווה שאין לו קרקע משלו.

(23) ליקוטי-שיחות ח"י"ד עמ' 369.

(24) ראה ספר-המנהגים ס"ע 95. ב'לוח השבוע' לג' תמוז, גיליון תשכ"ח הערה 11, פורטו כמה מנהגים בקשר לכתיבת פ"נ.

(25) רמ"א סי' תקפ"א ס"ד, וראה מטה-אפרים שם ס"ג.

(26) שו"ע אדמוה"ז סי' תקפ"ג ס"ב.

(27) ע"פ המובא בפסקי תשובות שם ס"ק ה.

(28) שו"ע אדמוה"ז שם ס"ד.

(29) מדינא מותר גם אחר חצות, שו"ע אדמוה"ז סי' רנא ס"ד (אך האריז"ל היה נזהר – כל השנה – להסתפר קודם חצות דווקא, כף-החיים שם ס"ק יט ומטה-אפרים סי' תקפ"א ס"ג. וכנראה אין מקפידין בזה, וכמדומה שגם הרבי לא הקפיד בזה).

(30) מחצות היום, ליקוטי-דיבורים ח"ג עמ' 865. ועיין אלף-המגן למטה-אפרים סי' תקפ"א ס"ק קכא. ליקוטי מהרי"ח ח"ב דף ז,ב.

(31) ספר-המנהגים. אמנם במקור הבא, וברוב המקורות שהובאו ב'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' קנג-ד מדובר בר"ה עצמו, ובחלקם – לאחריו.

(32) 'ספר המאמרים – קונטרסים' לכ"ק אדמו"ר מהור"י צ"נ, ח"א עמ' קלב. לקוטי-שיחות כרך ב, עמ' 348.

(33) אודות תוכן ההתבוננות שצ"ל בתפילה זו, ראה ספר המאמרים תש"ג ס"ע 41.

(34) הוראת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, שערי-צדקה עמ' קמב.

(35) לוח כולל-חב"ד, משע"ת סי' תקפ"א ס"ק ו, וע"ע מטה-אפרים סי' תקפא סנ"ה.

(36) כי לדעת אדמוה"ז (תר"י ס"ט) עיקר הטעם שלובשים קיטל, הוא "כדי להיות דוגמת מלאכי השרת", וזה שייך רק ביום-הכיפורים – 'המלך במסיבו' ח"א עמ' קטו.

(37) שם, מנהג בית רבינו, כמו בקידוש ובהפטרה – אג"ק ח"ו עמ' קכה. [בירכה שהחיינו – קיבלה עליה קדושת יו"ט, ואינה יכולה להתנות בזה, מובא מעירובין מ,ב].

(38) "המברך 'שהחיינו' בהדלקת הנרות, אין לברך ברכה זו בקידוש" (ספר המנהגים עמ' 60. ויש לעיין האם ניסוח זה בלשון זכר מותיר מקום לאיש המדליק לברך זאת בהדלקה, בניגוד להאמור בפנים).

(39) ראה שו"ע אדמוה"ז סי' רעד ס"ג וסי' קסז ס"ד וסכ"ב. אולם מי שעלול מסיבה כלשהי לצאת מהחדר, חייב לאכול תחילה כזית פת, כמבואר בסי' קעח ס"ג, אלא אם נשאר שם עכ"פ אחד מהמסובים, שם ס"ב.

(40) ראה שו"ע אדמוה"ז סי' רו ס"ח וסדר ברה"נ פ"ט ס"ד. ע"פ הנפסק בשו"ע שם ס"ג, הפרי צ"ל שלם בשעת הברכה, אבל הרבי נהג ככתוב בפנים, 'אוצר' עמ' עח.

(41) מנהג והוראה לרבים דכ"ק אדמו"ר מהור"י צ"נ, דלא כנפסק בשו"ע אדמוה"ז סי' תקפ"ג ס"ג. הטעם נתבאר בארוכה במכתבו של הרבי הנדפס בס' המנהגים עמ' 104: "כדי שיהיה ה'יהי רצון' סמוך לברכת הפרי, ותהיה הפתיחה דברכת פרי-העץ שייכת גם אליו... שיהיה לו מעין תוקף ברכה", עיי"ש.

(42) כמובן, שהברכה חלה על התמרים והרימונים וכו' שהיו לפניו על השולחן באותה שעה (כנהוג), גם אם לא כיוון עליהם בפירוש (ראה סדר ברה"נ פ"ט ה"ד).

(43) בליל א' דר"ה תשכ"ד לא בירך הרבי 'שהחיינו' על הרימון, והסביר כי כיוון להוציאו בברכת 'שהחיינו'

שבקידוש (המלך במסיבו ח"א עמ' עה. וכנראה לא היתה זו הנהגה קבועה). מי שרוצה לברך שהחיינו על הרימון וכיו"בבנפרד, יזהר שלא יהיה הפרי בפני המקדש בשעת הקידוש.

(44) יל"ע אם הכוונה לכל המינים שנזכרו בגמ' ובטוש"ע סי' תקפ"ג, כמ"ש בלוח כולל-חב"ד, וכן "כל אנשי מדינה ומדינה כלשונם" (שו"ע אדמוה"ז ר"ס זה), או שהכוונה רק למינים אלו. (א' המשב"קים מספר שהניח - מהמינים הללו - רק רימון וראש איל (בשני הלילות)).

אכילת ראש אחר במקום ראש איל, מקורה בשו"ע אדמוה"ז שם ס"ה, מהמג"א.

(45) סידור אדמוה"ז. ואם כבר אמר שם ה' שבברכת 'בונה ירושלים', י"א שעדיף לסיים "למדני חוקיך", לומר "יעלה ויבוא" ולהמשיך על הסדר (ראה כה"ח סי' קפח ס"ק כז, ומש"כ ב'התקשרות' גיליון תכח עמ' 18 הע' 24, וש"נ).

(46) שם עמ' צ, והטעם מובא משדי-חמד כיוון שחביבה מצווה בשעתה. ולהעיר, שבישיבת תו"ת בבית-חיינו לא הקפידו שלא לשתות בבוקר ראש-השנה קודם התקיעות, וכן פסק שם המרא-דאתרא הגר"ש דבורקין ע"ה ('כפר חב"ד' גיליון 733 עמ' 66. גיליון 734 עמ' 74), ואולי החליטו שלעניין זה – הכל בימינו בגדר חלשים.

(47) ולכאורה כל זה (וכש"כ ידיעת ההנהגה בפועל באם חלה טעות כלשהי, וכמובן – מבעוד מועד) חל גם על כל התוקעים ב'מבצע שופר', ובפרט המוציאים רבים י"ח.

אגב, יש להימנע מלתקוע לפני התפילה כדי להוציא נשים וזקנים כאלה שניתן לתקוע להם אחרי ג' שעות ביום (ע"פ שו"ע אדמוה"ז סי' תקצ"א סו"ס יד), משא"כ ב'מבצעים', שאין לדעת אם ימצאו שוב אותו אדם לתקוע לו במשך היום, כמובן.

(48) שער-הכולל כו.ה. 'אוצר' עמ' קד. אומרים 'יכתבו' גם בב' דר"ה (ראה 'נתיבים בשדה השליחות' עמ' שיד).

(49) דיוקים באמירתם: הרבי היה אומר 'במרחב' (ב' דגושה, ח' בפתח); 'האמנת' (מ' בפתח) - כנדפס במחזור, 'אוצר' עמ' קיז, עיי"ש.

(50) כי אז יש חשש הפסק אפילו בדיעבד על הברכה, שו"ע אדמוה"ז סי' קכד סו"ס ב.

(51) שו"ע אדמוה"ז סי' תקצ"צ ס"ט (כנראה נהוג גם בלחש בב' נשימות, למרות שבא"א להרה"צ מבוטשאטש שם סו"ס ב' לא כ"כ). המובא ב'אוצר' עמ' קכב, שכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע הפסיק בנשימה גם במיושב, והרבי סיפר זאת והסתפק "אם הוא מצד הבריאות או מצד העניין" – לכאורה מובן מכך שלא קיבל זאת כהוראה לרבים (למרות שגם המסופר ב'רשימות' קיג עמ' 20 תואם זאת). ובפרט שע"פ המובא ב'הערות וביאורים – אהלי תורה' גיליון תתל"ה עמ' 99, בפועל תקע הרבי במיושב בנשימה אחת. וע"ע.

אם תקע קול כלשהו בשתי נשימות, לא יצא (שו"ע אדמוה"ז שם ס"ח. וראה הנסמן בשבח-המועדים עמ' 27 הע' 9).

(52) הכוונה לוידי' במחשבה. ועניינו – לא וידי' על חטא ועוון, אלא געגועים פנימיים. וי"א דהיינו 'ציור פני הרבי' - 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' קכד, עיי"ש, וש"נ.

(53) קונטרס לימוד החסידות עמ' 11. הרבי הדגיש שאי"ז ממנהגי חב"ד אלא סתם מנהג-ישראל – מענה

להרה"ח ר' דוד שי' קרץ מעפולה, ועד"ז ב'המלך במסיבו' ח"א עמ' קיג, 'אוצר' עמ' קכז. [ונוהגין בזה בפועל, כולל רבותינו נשיאינו והרבי עצמו ('המלך במסיבו' ח"ב עמ' קצא), ע"ד אכילת 'קרעפכין' שנזכרה בספר המנהגים רק בקשר לערב יוה"כ"פ, עמ' 58, כיוון שע"ז ניתן טעם במאמר של אדמוה"ז, ואילו אכילתן בפורים ובהו"ר נזכרה רק בהערה שם ולא במנהגי סוכות ופורים, ואעפ"כ נוהגין בזה גם בימים הללו כ'מנהג-ישראל' שגם נשיאי וחסידיו חב"ד נכללים בו, כמובן ופשוט].

וראה הלשון ב'שערי המועדים' ר"ה ס"ו ס, משיחות קודש תשנ"ב ח"א עמ' 19, בלתי מוגה (וב'התועדויות' ח"א עמ' 27 יש שינויים): "וכשם שהדין בפשטות הוא שצריכים להסתכל בפני התוקע (כמו שהוא צריך להסתכל בפני הציבור), אשר, הסתכלות מורה על ראייה פנימית ("ארינקוקן") שלמעלה מסתם ראייה, אפילו ראייה דחכמה..."

(54) יש נוהגין שהש"ץ אומר את התיבות "הנני... ממעש", "ונא... אהבו" בלחש, וצ"ב מנהגנו בזה.

(55) סדר האמירה חזן וקהל, כרגיל בין אנ"ש: החזן מתחיל בקול, והקהל אומר את שני הקטעים הראשונים - עד "ומי ירום" (דלא כמנהג העולם שמתחילים קטע שני בפ"ע). החזן חוזר בקול מ"כבקר", עד שם. אח"כ אומר הקהל בקול רם "ותשובה... הגזירה" והחזן חוזר זאת בקול רם, והקהל אומר: "כי כשמך... וכחלום יעוף", והחזן חוזר מ"אמת..." ואילך עד "כחלום יעוף", ואז אומר הקהל בקול רם "ואתה... וקיים" והחזן חוזר זאת בקול רם, הקהל אומר "אין קצבה" עד גמירא, והחזן מסיים זאת בקול ומתחיל "כתר".

(56) רגילים שהנשים אינן כורעות, ואולי משום צניעות. (וראה בשו"ת תשובות והנהגות ח"ב או"ח סו"ס ער).

(57) משו"ע אדמוה"ז סי' קכח סנ"ח מוכח, שגם המתפלל במניין שאין מנגנים, אומר 'רבש"ע', עיי"ש.

(58) 'רשימות' יד עמ' 28. ולכאורה צריך ללמוד היום גם חלק מהפסוקים בפרק של כאו"א בתהילים עם רש"י, כמנהגנו בכל ר"ח. ואף שנמנעים להזכיר ר"ח בראש-השנה, כנפסק בשו"ע אדמוה"ז סי' תקצ"א ס"ו, הרי אין לימוד זה דבר השווה לכל נפש כמו אמירת ברכי-נפשי וכיו"ב, שהרי כל אחד לומד פסוק אחר מחבירו.

(59) ה'שברים-תרועה' דתקיעות אלו תוקעים בנשימה אחת, כמו בתקיעות דמיושב (כך תקעו באוטבוצק אצל כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע וכן אצל הרבי, שבח-המועדים עמ' 30 בשם התוקע דמעומד אצל הרבי הרה"ח ר' יוסף-מנחם-מענדל טננבוים).

(60) גם כשחל בחול, ובכל יו"ט, אסור להכין ליו"ט שני - שו"ע אדמוה"ז סו"ס תצה וסי' תקי"ג

(61) במקום שיש דגים - משתדלים לראותם. כשאין באר וכדומה, עדיף לדחות אמירת תשליך ל"ג מדות', כדלהלן. אולם אם לא נראה שיגיעו לבאר וכד' בעש"ת, או כשחייבים להיות בראש-השנה בתשליך ללא באר - ראה ב'כפר חב"ד' גיליון 536 עמ' 14 הוראת הרבי להרה"ח ר' יעקב-יהודה הכס ע"ה, שבליט ברירה די אפילו בברז פתוח.

(62) 'אוצר' עמ' פב, עיי"ש. וראה פסקי תשובות סי' תקפ"ג ס"ו, ולעיל הערה שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת..

(63) 'אוצר' עמ' צח. אגב, מסיבה טכנית (כתוצאה ממה שהורגלו שהן הציבור והן הש"ץ אומרים הכל), מורגל בקהילות האשכנזיות (וגם בין אנ"ש) באמירת הפיוט, לקשר את חציו השני של כל חרוז עם חציו הראשון של החרוז הבא, וזאת כמובן בניגוד למשמעות הפיוט (ע' בזה בקובץ 'בית אהרן וישראל' גיליון קט, עמ' קלג), וק"ו בפיוט זה האחרון, שיש להיזהר שלא לבוא לידי חירוף ח"ו באמירת: "לעדי עד - מלך אביו".

64) התוועדויות תשמ"ג ח"א עמ' 56, ומסיים שאינה הוראה לרבים, אלא כל אחד יחליט בעצמו כיצד להתנהג בזה, ע"כ. וכיוון שאומרים זאת בלחש, לא נהגו אלה שיש להם אב ואם לצאת מביתם ד"ד של הרבי.

65) ראה 'אוצר' עמ' קמז-קנג.

66) הוראת הרבי, ספר המנהגים עמ' 20. והיא דלא כדעת הבן-איש-חי שנה א' פרשת פקודי ס"ז, שניתן לקרוא מקרא (בכלל) בלילי שבת ויום-טוב (וצ"ע מקריאת שמו"ת ע"י רבותינו שהתחילו בה אור ליום ועש"ק, כדלעיל הע' 99. וכיוון שהיא הוראה לרבים, לא מסתבר לומר שקראו רק לאחר חצות ולא הזכירו זאת).

67) ע"פ האמור ב'שערי המועדים - פסח שני' ס"ז ע, שבמוצש"ק א"א תחנון (רק) בגלל העניין של 'מלווה מלכה', ובמוצאי כל יו"ט (רק) מפני שהוא אסרו חג.

68) אג"ק ח"ט עמ' רה (ממטה אפרים ס"י תרב ס"ה, קיצור שו"ע ס"י קל ס"ד) ומבאר שם שזה נעשה כדי לקיים אח"כ את המצווה מן המובחר.

69) שערי הל' ומנהג ח"ה ר"ס קנח (ועד"ז ב'צדיק למלך' ח"ז עמ' 227. 'התקשרות' גיליון קסא עמ' 18). וראה שו"ת יחיה דעת ח"א ס"י מה.

70) ספר-המנהגים עמ' 58. והטעם ב'התוועדויות' תש"נ ח"ב עמ' 367 (=סה"ש תש"נ ח"א עמ' 351) מכ"ק אדמו"ר מהור"צ בשם הצמח צדק, לפי ש"עד כאן (עד ר"ה) - מצוות אמירה, ומכאן ואילך - מצוות עשיה".

71) למרות שמהרשימה שבספר-המנהגים משמע שיש להתחיל "כי על רחמך", הרי למעשה כשהתפלל לפני התיבה הרה"ח ר' שניאור-זלמן דוכמן ע"ה במנין של הרבי התחיל כנ"ל. ואף מצד העניין אין מקום להתחיל בתיבת "כי" שהיא נתינת-טעם על מה שנאמר תחילה.

72) ספר-המנהגים עמ' 45. אג"ק חט"ז עמ' שיג. לוח כולל-חב"ד תענית אסתר, מהערות הרבי ללוח תשט"ז.

ש"ץ ששכח 'עננו': נזכר לפני השם של חתימת רפאנו – חוזר ל'עננו', ואח"כ אומר שוב 'רפאנו'. נזכר אח"כ – אומרה בש"ת וחותר העונה בעת צרה ושומע תפילה. נזכר אח"כ – אומרה ברכה בפ"ע אחרי 'שים שלום' (לוח כולל חב"ד, וראה ס"י תקס"ה ס"א-ב ובאחרונים).

73) לקוטי-שיחות כרך כ' עמ' 352, וש"נ. וחבל שככל הידוע, טרם הונהג הדבר בפועל אפילו בין אנ"ש (מלבד הצפייה בדברי הרבי במראות-קודש במקום שאפשר).

74) היום-יום, ד טבת. לא נעתק בס' המנהגים (עמ' 25), אבל ראה באג"ק סוף כרך ח"י.

75) שם עמ' 58.

76) בסה"ש תש"ד דלהלן מספר אדמו"ר מהור"צ, שהניחו גם עבורו פתילה בילדותו. וראה הנסמן ב'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' קסז.

77) סה"ש תש"ד עמ' 7, תש"ה עמ' 14.

78) שיחת ו' תשרי תשמ"ב סל"ג ('התוועדויות' תשמ"ב ח"א עמ' 67, בלתי מוגה). וע"ע ב'כפר חב"ד' גיליונות: 1165, 1170, 1171.